

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Magyar Élek
Cím: A Károlyiak palotája

Forrás: Magyarország

Bp.

(Helv)

1919. XI. 30

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

428.3

Hely

Károlyi palota

Idő

"1919"

Személy

Közp. nyomt. XX

PESTI HISTÓRIÁK

A Károlyiak pesti palotája

Két sörényes, ágaskodó kőoroszlán igen szigoruan őrzi faragott csudaállatait és páncélos vilézét a Kaplyon törzséből származó Károlyi grófi nemzetség impozáns címerének egy belvárosi palotán. Tizenegyágu korona fűdi a pajzsot — heraldikai „sajtóhiba”: III. Károly császár és király címerfestője követte el, midőn a szatmári béke öröme ama „Kártévő” Sándor báró generális és szatmári főispán megkapta a grófi titulust. Gyöngemestere lehetett a számvetésnek e kiváló bécsi piktorember, a grófoknak dukáló kilenc helyett tizenegy pontosvesszőt pingálván a korona abroncsára. A sajtóhibának nem akadt korrektora, így lett kuriózum a Károlyiak koronája, elűtő a grófkétől, de nem hasonlatos a levéldiszes márkí, s a zárt hercegi koronához sem.

Komolyan, csendesen ül az egyemeletes épület az Egyetem-utcán, a Csákor-utcából lett Károlyi-utca sarkán. Jobbfelől a Franklin-társulat (régente Landerer és Heckenast) nyomtató gépei dühörögnek, balfelől keskeny sikátort töretett a szomszédos (egykor Harnkern-féle) telek ura, Andrásy Géza gróf, lebontatván a telken állott kétemeletes, kétudvaros, omlakozó, vén házat, hogy frontot nyerjen egy új bérpalotásor számára. Hátnál, a Magyar-utca felé a fejedelmi park platánjai, megágácafaíai nyújtogatják át lombjaikat az öles kerítésen.

Komoly és méltóságtelejes a Károlyi-család pesti vára, az empire-stílus pompáját Louis Philippe korának egyszerűsége törekvése enyhíti benne, a Nemzeti Múzeum költői jelkü alkotója, Pollack Mihály tervezte, Koch építőmester fejezte be az építést, kinek az oldalán ott dolgozott Ybl Miklós, a későbbi nagymester is. 1832-ben tételte le az alapkövét György gróf, József fia. 1838-ban, a márciusi nagy árvíz idején, kétszáz hajléktalant látott el benne nagyuri bőkezűséggel a házigazda, Széchenyi barátja és tisztjárta a Hessen-Homburg huszároknál s 40.000 pengő forinttal társa az Akadémia megalapításában is. Ekkor még nem volt készen a nagyszerű épület, az ünnepi házavatást csak 1841-ben tartották meg.

Egymilliókétszáznegyvenezer váltóforintra ruggtak — az egykori feljegyzések szerint — az építés és berendezés költségei. Tervezők és építők valóban zseniális munkájára fogyott el ez a tekintélyes summa. A beépíthető terület rendkívül ügyes kihasználása biztosította, hogy nincs a palotában egyetlen sötét, kényelmetlen, vagy pláne használhatatlan helyiség sem. Stílusa következetesen és zavartalanul harmonikus, s valóban páratlan az a megragadó egység, amit az emelet híres teremora mutat. Kétségtelen, hogy a múlt századbeli, Pest építészeti alkotásai között igen előkelő helyen áll.

A földszint hetvenhét, az emelet nyolcvanhárom helyiséget foglal magában. Lent négy szobában talált helyet a nemzetség gazdag levéltára, igen heces okmányokkal a Rákóczi-féle szabadságharcra, valamint Magyarország egész XVIII—

XIX. századbeli történetére vonatkozólag. Emelett van az ezüstkamra, ahonnan több mársa ezüstöt adományoztak 48-ban Károlyi István és György grófok a haza oltárára. A hiányt azóta pótolták s a kommunizmusig mintegy ötszáz személyre szóló ezüst evőkészletet, tányért, s rengeteg arany és ezüst asztali dísz tárgyat őriztek a csáki ékszerek mellett ebben a páncélozott kamarában. Ezt a készletet használták 1881 május 15-én, amikor a későbbi VII. Edvárd király ült Károlyi Gyula gróf (Mihály édesapja) asztalánál, valamint 1883 január 10-én, amikor a gróf fényes bálján megjelent Ferenc József király, is az idősb József főherceggel együtt.

A palota tágas udvarát félköralakú vasrácsozat választja el a mögötte elterülő, közel két holdas, remek díszkertől, amelynek pálmaháza és gyönyörű virágai 1913 május havában a Bölcsője

Egyesület fényes garden partyján látták a főváros előkelő társaságát.

A mozaikkal burkolt nagy lépcsőházból három ágazatu, monumentális vörös márványlépcső visz fel az emeletre — tágas hallba, amelynek falain *Károlyi Sándor* grófnak, *Rákóczi Ferenc* generálisának, *Ferenc* grófnak, az 1745. évi tiszántuli nemesi felkelés vezérének, *Antal* gróf tábornoknak, valamint *József* grófnak, az utolsó szatmári insurrekció vezetőjének nagy olajfestésű portréi tekintenek le reánk. A hallból folyosó nyílik, innen a kertre néző nagy galériás könyvtár, sok ritka kiadvánnyal és remek ázsiai megérdélyi szőnyegekkel.

A könyvtárból jutunk a történelmi jelentőségű dolgozószobába. Ennek szomoruan nevezetes butordarabja az a tömör diófából készült terjedelmes íróasztal, amelyen a palotát erőszakkal lefoglaló *Haynau* írta alá rémítéleteit az 1849. július 19. és 1850. július 20. közti időben. Az asztalon áll az a kőbőlfaragott tintatartó is, amit a „bresciai hiéna” használt; a tintatartó mellé erősített kis sárga réztábla egyszerű, megrázó szavakkal hirdeti e rettenetes esztendő emlékezeit.

Tovább haladva, a pompás terem sorozat következnek: *Kilenc egymásba nyíló szalon*, amelyek közül hétnek ablakai az Egyetem-utca-ra néznek. Valamennyinek díszes, művészi stukko-mennyezete van, ahonnan remekművű csillárok függenek alá.

A három ablakos díszes fogadóterem a közepe traktust foglalja el. Ennek az ablakai előtt húzódik a palota nagy erkélye. Ez szintén szerepet játszott a történelemben, mert innen üdvözölte 1849. június 6-án *Károlyi Györgyné Zichy Karolina* grófnő a dicsőségeseen bevonuló magyar honvédeket s a *Károlyi György* gróf díszfogadón ülő *Kossuth Lajost*. A grófnőhöz és *Antónia* testvéréhez, *Balthyány Lajos* gróf feleségéhez ekkor írta *Petőfi* halhatatlan szép versét, a „*Balthyány és Károlyi grófnék*”-at:

— Láttátok-e a két tündérvirágot?
Borus hazánknak két sarkesillagát?
Eveahetsz bátran, nemzetem hajója,
Nem veszthet az célt, aki lyét lát.

Ott álltak ők, mint égi jelenések.
Szokatlan köztünk ilyen látomány;
Hahogy sokáig néztem volna őket,
Szémfényemet vesztettem volna tán.

Ragyogjatok ti ébredő hazámban
Hajnalsugárral testvércsillagok!
Sugárotokon, Mémnen szoborképen
A nemzetáldás zengedezni fog.

A káprázatos díszterem falait fehér márványozás és arany lécezet, a többi terem falait a butorokhoz illő vörös, zöld vagy kék selyemkárpit borítja. Mendegekben az építkezés idejéből való antik rokokó, empire vagy biedermeier butorok.

A kisebbik udvarra nyílik a márványozott falu ebédő és a zöld selyemmel tapétázott képtár. Ez az utóbbi valamikor *Károlyi Györgyné* szalonja volt. *Balthyány Lajos* gróf hosszuszakállas, kopasz fejű képmása figyelmeztet arra, hogy *Windischgrätz* príbékjei erről a helyről — sógorától — hurcolták fogságba 1849. január 8-án es-e a vértanuvá avatott első magyar miniszterelnököt. Innen juthatni a kápolnába, amelynek mennyezete aranyozott tölgyfából készült, falait pedig zöldse-lyem kárpit fűdi.

A képtárban s a többi teremben is sok az értékes kép: *Segantini*, *Holbein*, *Pietro Longhi*, *Palmiero*, *Van Goyen*, *Daubigny* ecsetéből. A magyar mestereket *Kupetzky*, *Mányoky*, id. *Markó Károly*, *Brocky*, *Munkácsy*, *Szinyei-Merse*, *Madarász Viktor* képviseli, a portrék sorában *Barabás Miklós* és *Benezur* szerepelnek több kiváló alkotással.

Mindenfelé vagyont érő velencei tükrök, meissen-i, sevresi, herendi porcellánok, vázák, keleti szőnyegek, a kínai, japáni és indiai iparművészet szebbnél-szebb produktumai hirdetik a palota régebbi tulajdonosainak izlését és művész-szeretetét.

Károlyi György gróf a belvárosi palota építetője, *István bátyjával* a *Károlyi-huszárezred megalapítójával* történelmi szerezett a magyar sza-

badságért; később koronaőr, majd magyar királyi főudvarmester lett. Nyolcvanmillió forintra becsülték a vagyonát s egy cigányasszony megjósolta neki, hogy éhen fog halni. A dús nagyur nevetett, de — csudálatos végzet — 1877-ben bekövetkezett halálának e közvetlen oka csakugyan az éhség volt. Nem tudott enni, — a torkát elpusztította a szörnyű rákbetegség. Legidősebb fia, *Gyula* örökölte a végzetét: ő is rákban halt meg. *Gyula* grófnak és tuberkulózisban elhunyt unokahugának, *Georgina* grófnőnek a házasságából született — *Mihály*. Farkastorokkal jött a világra, *Billroth* kétszer is operálta, míg szájjpadlást tudott neki csinálni, hogy érthető beszédre lehessen tanítani.

Jeles ősök e degenerált ivadéka szeretett kártyázni és politizálni. Egyikhez sem értett. Politizálása lejtőre lökte nemzetét, kártyaszennyvedéye romlásba sodorta vagyonát. Már a háboru előtt oly rosszul állott, hogy el akarta kötyavetyélni az Egyetem-utcai palotát a kertjével együtt. Készen volt a parcellázási terv, az engedélyt is kijárta hozzá a hitbizományi hatóságtól, a csákány hamarosan belevágoit volna e századokra épült falakba, *Karolina* grófnő erkélyéről március 15-én nem lengett volna többé a Kossuthot köszöntő nemzeti lobogó, a *Balthyány-terem*, *Haynau-szoba* eltűnt volna a föld színéről, hogy újabb milliók kerülhessenek a kártyaasztalokra. A háboru keresztül huzta a számlást. A palota áll, kibírta a kommunizmus dúló esordáját, majd csak kibírja azt is, hogy a napokban elrekvirálta a lakáshivatalt. Az „ezüst kamra” elhurcolt kincsei is megkerültek, *Leó* *Éble* *Gábor* ur féltve őrzött levéltára is épségben van, „*Kártévő*” *Mihály* aigha veszélyeztethe-től többé a régi házat s az ősi hazát.

Magyar Elők.